
149 с.

7. Клименко М.О. Радіоекологія / М. О. Клименко, А. М. Прищеп, О. О. Лебедь. - Херсон: Олді-Плюс, 2014. - 404 с.
8. Погребняк В.О. Оцінка радіаційного забруднення Тернопільської області/ Екологічна освіта і наука у Тернопільському університеті: стан, проблеми, перспективи. Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2014. – 100 с.
9. Природні умови та ресурси Тернопільщини. / за ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. – Тернопіль: ТЗОВ: «Терно-граф», 2011. – 512 с.
10. Рекомендації по веденню сільського господарства в умовах радіоактивного забруднення території України в результаті аварії на Чорнобильській АЕС на період 1996-1998 рр.- К.: МСГПУ, 1996. –56 с.
11. Савенко В.С. Радіоекологія / В.С.Савенко. - Мн.: Дизайн ПРО, 1997. – 135с.
12. Сельскохозяйственная радиэкология / [Алексахин Р.М., Поваляев А.П., Соколов В.А. и др]. -М.:Экология, 1991.- 397 с.
13. Царик Л.П., Царик П.Л. Радіоекологічний стан ландшафтів Тернопільської області: минуле і сьогодення / Географія, економіка, екологія, туризм: регіональні студії. Зб. наук. Праць / За ред.. І.В.Смаль, Г.Г.Сенченко. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. – Випуск 5. – С. 222-230.

Блой О., студентка

**Науковий керівник: к.г.н., доцент Барна І.М.
«ПАМ'ЯТКА ПЕНЯЦЬКА» - ПРИРОДНА
ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА ДЛЯ НПП «ПІВНІЧНЕ
ПОДІЛЛЯ»**

Природоохоронний резерват «Пам'ятка Пеняцька» був створений графом Володимиром Дідушицьким – відомим галицьким природолюбом, меценатом наук і мистецтв, краєзнавцем, видатним натуралістом, орнітологом організатором музейної справи та охорони природи. Для цієї благодійної справи – створення заповідника – він виділив на своїх приватних землях 40 моргів, що дорівнює 22,4 га, кількості літніх липової бучини з метою збереження, як було зазначено в обґрунтуванні, «на всі

часи» унікальних корінни та рідкісних угруповань рослин і тварин (рис. 1).

«Пам'ятка Пеняцька» була не просто природоохоронним резерватом місцевого значення, вона, стараннями графа-природолюбця, була офіційно визнана в середовищі європейських країн і затверджена у 1886 році Постановою Віденського парламенту тогочасної Австро-Угорської імперії.

Рис. 1. «Пам'ятка Пеняцька» лісова пам'ятка природи місцевого значення

Відбулося це за два роки до заснування на українських землях славнозвісного природоохоронного резервату «Асканія Нова».

«Пам'ятка Пеняцька» знаходилася в південних околицях села Пеняки тодішнього Бродівського повіту Тернопільського воєводства. До речі, її назва походить від Пеняк, де розташувався палацовий маєток Володимира Дідушицького, що дістав йому у спадок як придане його дружини Альфонсини Мйончинської.

На території «Пам'ятки Пеняцької» зростали багатолітні реліктові буки. Саме вони чи не найбільше приваблювали студентів та науковців з Крайової школи лісівництва у Львові. «Граф Дідушицький провів дослідників лісу та окраїни, де стикаються найвіддаленіші форпости характерних подільських дібров з величезними лісостанами буку, і показав їм, між іншим, ділянку класичного букового лісу, залишеного навмисне в первинному стані і надав можливість керівникам лісівництв в

нашій країні до незліченних інструктивних спостережень» писав журналіст Платон Костецький на шпальтах «Газети народової», що виходила польською мовою у Львові в кінці XIX сторіччя.

Окрім буків, окружність стовбурів яких сягала до 4 метрів, у лісовому масиві «Пам'ятки Пеняцької» також зростали багатолітні липи серце листі, клени гостролисті, явори, в'язи грабисті, ясени та граби звичайні. Окружність стовбурів окремих із цих дерев теж була великою й сягала 2-3 метрів.

Мальовничі букові лісостани «Пам'ятки Пеняцької» чарували людей не тільки своєю природною красою смарагдово-зелених дерев. Тут, в розлогому гіллі буків гніздилися орлани-білохвости – хижі птахи із родин яструбових, що належать до ряду соколиних (рис. 2). Їх елегантним летом Володимир Дідушицький захоплювався з великим ентузіазмом.

Рис. 2. Орлан білохвостий – хижий птах з родини яструбових

Він годинами міг неуханно спостерігати як білохвості яструби, широко розкинувши свої величезні крила, планують високо у небі, або як вихоплюють рибини із ставка, що величезним водяним плесом розкинувся між двома частинами Пеняк.

Природоохоронний резерват «Пам'ятка Пеняцька» проіснував у своєму первозданному вигляді 29 років. У 1915 році, у другий рік Першої світової війни, заповідник зазнав величезної руїни – багатовікові історичні дерева були вирізані вояками айстро-угорської армії на облаштування військово-фортифікаційних споруд.

Другим періодом «Пам'ятки Пеняцької» можна вважати останні роки 30-го десятиліття 20-го сторіччя, коли у суспільства виник інтерес до відновлення цього природоохоронного резервату на Брідських землях. У той час відомий ботанік Йосип Мондальський пропонує відновити охоронний статус залишків лісостанів «Пам'ятки Пеняцької» й просить тодішнього власника пеняцьких земель пана Голуховського, якому належав і заповідник, посприяти йому у цій справі. Свої пропозиції щодо необхідності відновлення та збереження «Пам'ятки Пеняцької» науковець обґрунтував за результатами власних досліджень. Як зазначав Йосип Мондальський, на території понівеченого лісу заповідника ще залишалися буки, стовбури яких в своїй окружності сягали 3,9 м, липи - 3,1 м, клени- 2,2 м, в'язи та граби - до 2 м (рис. 3). Однак ботаніку Й. Мондальському не вдалося реалізувати свою ідею щодо відродження заповідника «Пам'ятка Пеняцька». Цій благородній справі завадила Друга світова війна.

За часів комуністичного владарювання на наших землях питання відродження природоохоронного резервату «Пам'ятка Пеняцька» не ставилося. Очевидно, через те, що в минулому то були графські ліси. А комуністична ідеологія до таких особистостей як граф-природолюб Володимир Дідушицький ставилася з презирством.

Саме впродовж 1945-1960 років буковий деревостан був повністю вирубаний. Відверто кажучи, прадавній ліс було знищено. Також було зруйновано унікальні водно-болотяні екосистеми природного й антропогенного походження в околицях заповідника – занепав став у селі Пеняки, як й інші, що були поруч з «Пам'яткою Пеняцькою». Відтак, зникли унікальні орнітокомплекси, зокрема в лісах перестав гніздитися орлан-білохвіст – рідкісний в Україні та Європі птах.

Рис. 3. Букові ліси Пеняківського лісництва

Лише на двадцятому році незалежності України лісовий комплекс першого в Європі природоохоронного резервату «Пам'ятка Пеняцька», що є унікальним й неповторним природним, науковим та історико-культурним пам'ятником України, було зачислено до природоохоронних територій Національного природного парку «Північне Поділля», який створено Указом Президента України у лютому 2010 року з метою збереження цінних історико-культурних комплексів та природних об'єктів, зокрема збереження маргінальних популяцій бука лісового та екстразональних степових ділянок. «Пам'ятка Пеняцька» є надзвичайно цінним надбанням, що НПП «Північне Поділля» отримав у спадок від минулих поколінь.

Окрім ділянки колишнього заповідника «Пам'ятка Пеняцька», до складу території НПП «Північне Поділля» також увійшли такі природні резервати як ботанічний заказник «Макітра», комплексна геолого-ботанічна пам'ятка природи «Триніг», ботанічна пам'ятка природи «Сасівська», гідрологічний заказник «Пониківський» на Брідщині, комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Гора Вапнярка»,

геологічна пам'ятка природи «Скеля великий камінь», заповідне урочище «Ліс в околицях Верховужжя», ботанічна пам'ятка природи «Лиса гора і гора Синуха», заповідне урочище «Ліс під Трудовачем», комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Гора Маркіяна Шашкевича», комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Жилуцька гора, гора Сторожиха, Висока гора», комплексна пам'ятка природи «Свята Гора», ландшафтний заказник «Верховузький» на Золочівщині.

За своєю структурою НПП «Північне Поділля» є природоохороною установою кластерного типу, його окремі ділянки розкидані по територіях Бродівського, Буського та Золочівського районів Львівщини.

Загальна територія Національного природного парку «Північне Поділля» складає 15587,92 гектара земель – у тому числі 5434,4 га, що надаються у постійне користування парку, та 10153,52 га – без вилучення у землекористувачів.

До речі, за даними наукового обґрунтування створення Національного природного парку «Північне Поділля», на територіях установи нараховано 1086 видів рослин, що належали до 466 родів та 113 родин. З них – 16 ендеміків та близько 240 погранично-ареальних видів. До Червоної книги України занесені 82 види, в переліку яких 30 видів орхідей, а також 215 видів, що потребують охорони на регіональному рівні.

Сьогодні працівники НПП «Північне Поділля» «працюють над збереженням та відтворенням цінних природних, історико-культурних комплексів та окремих об'єктів північного краю Подільської височини, зокрема угруповань та букових лісостанів, підтримують та забезпечують екологічну природну рівновагу в нашому краї.

Не менш важливим в рамках функціонування НПП «Північне Поділля» є створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційних практик в природних умовах з дотриманням режиму охорони природних заповідних комплексів та об'єктів. А ще парк, як природоохоронна установа, спрямовує свою діяльність на організацію та здійснення науково-дослідницьких робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання,

розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища, відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем, управління та ефективного використання природних ресурсів, організації та проведення моніторингу ландшафтного й біологічного різноманіття, а також займається відродженням місцевих традицій природокористування та проведення екологічної освітньо-виховної роботи серед громадськості.

Для нашого краю Національний природний парк «Північне Поділля» - це, насамперед, нащадок першого не лише в Україні, але й у Європі, природоохоронного резервату « Пам'ятка Пеняцька», а його комплекси – своєрідні природні музеї у поєднанні із ботанічними садами та зоологічними парками, які необхідно оберігати, якими треба цікавитися.

Самбура О. П., студент

Наук. керівник: викладач Каплун І.Г.

АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

З кожним роком все більшого значення набуває охорона ландшафтів, рослинного і тваринного світу, водних та земельних ресурсів, цінних природних територій та об'єктів, зростає їх роль для біосфери, кожної людини. В наш час особливе значення має спілкування з природою, тому збереження рідкісних, типових та мальовничих ландшафтів – необхідна умова сьогодення. Потрібно оберігати природу, і пам'ятати, що кожне порушення карається відповідним законом. Узгодження взаємодії суспільства з природою потребує спеціальних знань, в тому числі і по контролю за станом довкілля. Вони необхідні для того, щоб суспільство могло поліпшувати навколишнє природне середовище, не порушувати екологічне законодавство, зберігати єдність з природою, відтворювати природні території.

Державна екологічна інспекція України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів України. Екологічна інспекція